

Świat i ludzie

POLSKIE KORZENIE

W tym cyklu artykułów przybliżamy obiekty i miejsca ważne dla polskiej kultury i historii, choć położone za granicą.

Ogród pamięci

Zabytkowy cmentarz na Rossie w Wilnie to miejsce mocno związane z naszą historią. Tu, wśród wzgórz, w cieniu wiekowych sosen i dębów, spoczywa wielu Polaków.

Katarzyna Rygiel

Na Starej Rossie, założonej w 1801 roku, a w 1969 roku wpisanej do rejestru zabytków, jako pierwszy spoczął burmistrz Wilna Jan Müller. Z biegiem lat, gdy konieczne stało się powiększenie cmentarza, powstała Nowa Rossa. Do Starej Rossy przylega cmentarz wojskowy z licznymi grobami polskich żołnierzy, którzy zginęli w obronie ojczyzny w różnych momentach historycznych.

Serce syna przy matce

W ciągu ponad 150 lat funkcjonowania cmentarza na Rossie pochowano wielu znanych

Na Rossie spoczywa m.in. Joachim Lelewel, historyk i wykładowca podziwiany przez Adama Mickiewicza.

Polaków. Zdarzało się, że pożegnania miały charakter demonstracji lub uroczystości państwowych. Tak było, gdy bohaterem wydarzeń był Józef Piłsudski (1867–1935).

„Nie wiem, czy nie zechcą mnie pochować na Wawelu”, pisał jakiś czas przed śmiercią. „Niech! Niech tylko moje serce wtedy zamknięte schowają w Wilnie gdzie leżą moi żołnierze co w kwietniu 1919 roku mnie jako wodzowi Wilno jako prezent pod nogi rzucili...”¹

Na Rossie znajdują się groby wielu polskich żołnierzy, m.in. poległych w latach 1919–1920 (walki z bolszewikami) czy we wrześniu 1939 roku. Spoczywają tu też żołnierze AK, którzy zginęli w lipcu 1944 roku w czasie walk o wyzwolenie Wilna.

Tak też się stało. Jego ciało w 1935 roku spoczęło na Wawelu, zaś serce rok później w ukochanym Wilnie. Złożono je w jednym grobie ze szczątkami matki, Marii z Billewiczów Piłsudskiej, które – zgodnie z życzeniem marszałka – sprowadzono z Sugint, gdzie była pochowana od 1884 roku. Na granitowej płycie brak nazwisk. Między cytatami z poematu „Beniowski” Juliusza Słowackiego widnieje napis „Matka i serce syna”.

Pożegnanie profesora

Na Rossie odnajdziemy także grób historyka i działacza politycznego Joachima Lelewela, studenta, a później wykładowcy Cesarskiego Uniwersytetu Wileńskiego, ulubionego profesora Adama Mickiewicza. Wieszc wspominał jeden z jego wykładów, na który przyszło, bagatela!, półtora tysiąca młodych słuchaczy. Lelewel, podobne jak Piłsudski, miał dwa pogrzeby, pierwszy w Paryżu w 1861 roku, drugi po latach, w 1929 roku, właśnie na Rossie. Odbył się on w czasie jubileuszu wileńskiej uczelni, a podczas ceremonii padły pamiętne słowa: „Jesteśmy na jednym z tych rzadkich wyjątkowych pogrzebów, które są oznaką nie śmierci, lecz życia. (...) Bo chociaż przed nami rozwartą mogiła (...), to przecież nie znaczy, że ktoś teraz wśród nas umarł, ale (...) że ktoś w sercach naszych żyje”².

Łzy wieszczka

Wilno miało szczęście do ludzi pióra. Poza wspomnianym już Mickiewiczem, studiował tu również nasz drugi wieszcz, Juliusz Słowacki. Mały Julek miał zaledwie dwa lata, gdy jego ojciec, Euzebiusz, poeta, tłumacz i dramaturg, przyjechał do miasta, by wykładać literaturę na uniwersytecie. Niespełna trzy lata później zmarł na gruźlicę. „(...) z matką odwiedziłem grób mego ojca na Rossie; klęcząc na kamieniu zmówiłem pacierz i płakałem, bo o łzy u mnie nie było trudno”, wspominał Juliusz Słowacki³.

Miejsce magiczne

Rossa zawdzięcza swój niepowtarzalny klimat nie tylko położeniu – w dolinie i na otaczających ją wzgórzach – lecz także wyjątkowym pomnikom nagrobnym, które powstały w pracowniach polskich i litewskich rzeźbiarzy. Za najpiękniejszy uważa się nagrobek Izy Salmonowiczówny, przedstawiający odlanego z brązu anioła. Jego twórcą jest artysta z Warszawy, Leopold Wasilkowski (1865–1929).

Piękny anioł z brązu zdobi nagrobek 24-letniej szlachcianki Izy Salmonowicz.

READ IT

to believe it!

Every year, on November 1st, funds are collected at the Powązki cemetery in Warsaw for the renovation of gravestones in the Rossa Cemetery in Vilnius.

¹2 Cytaty za: Marceli Kosman, „Cmentarze Wilna”, Toruń 1994.

³ Cytat za: Jan Ciechanowicz, Bogumiła Kosman, Marceli Kosman, „Na wileńskiej Rossie”, Poznań 1990.